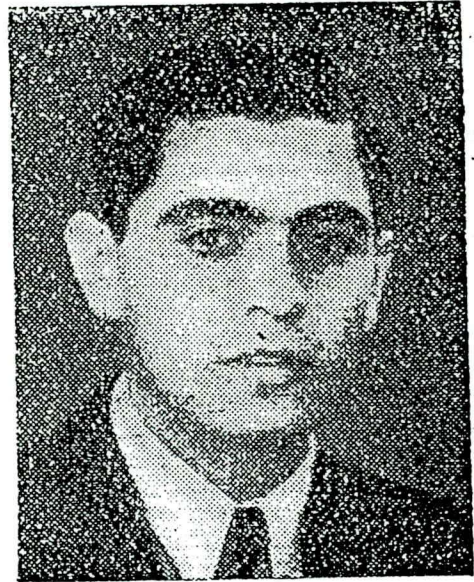

לופס יעקב

בן הרב אליהו ודבורה (ממשפחת רבנים ומקובלים בחלב ובירושלים). נולד בשבט תרע"ח בירושלים. למד בתלמוד-תורה ובישיבת "פורת יוסף" והשתלם בידיעות כלליות. מנעוריו היה פעיל בבית-האחר-כך בגרעינים הראשונים של הנוער הלאומי, מקור מחצבתן של מחתרות אצ"ל ולח"י. כשהללו החלו בשנות מהומות תרצ"ו—תרצ"ח להפר את ההבלגה והגיבו על התנקשויות הערבים בהתנקשויות-שכנגד,

נכלא יצחק עלידי הבריטים במבצר עכו. היה טוב וסלחן מטבעו. מעולם לא דן את חברו לכף חובה וביקש תמיד הצדקה למעשי הזולת. בחייו האזרחיים עבד כמפיץ ספרים ועתונים ואף כתב מאמרים בעתונות בחתימת "בן-אליהו". במאמריו היה נותן ביטוי לסבלות בני-העם הפשוטים מוכי-הגורל ולחם את מלחמתם גם למעשה ביסדו מעין אגודה סוציאלית "התאחדות בני ארם-צובא", אשר מתפקידה היה לטפל בחולים ונזקקים. עשא אשה ונולדו לו בן ובת. מסור ודואג היה למשפחתו. עסק בהפצת העתון "ידיעות אחרונות" ושאיפתו היתה להוציא עתון יומי ירושלמי. שאיפה זו הוגשמה לרגל צוק העתים, כשנותקה ירושלים מהשפלה בחדשי המצור. אז הוציא את "ידיעות אחרונות" הירושלמי. תוך כדי כך השתתף באופן פעיל בהגנת שכונות מערב ירושלים. בצאתו לסיור בעין-כרם, מיד אחרי כיבושה, עלה על מוקש ונהרג

ביום 18.7.1948. היה קבור בשייך-באדר א'. ביום כ"ח באלול תש"י (10 בספטמבר 1950) הועבר למנותת-עולמים להר-הרצל בירושלים.

פ ר ק י י ו מ ן

נכתב ע"י יעקב בן אליהו לופט ז"ל

נולד ט' שבט תרע"ט

נפל בירושלים ז"א תמוז תש"ח

תולדות חיי וזכרונותיהם

בספר זה יובאו מקרים חשובים בחיי, עד היום, ג' תשרי
תרצ"ט בקצרה, ומהיום והלאה בתאריכים וציונים מורחבים.

ג' תשרי צ"ט

28.9.38

יעקב א. לופט

ירושלים

השנה הראשונה בחיי

נולדתי ביום ו', ט' שבט תרע"ט - 10.1.1919 בבוקר, בעיר הבירה של תורכיה (אנטוליה) להורי - אבי המנוח הר' אליהו ב"ר יעקב לופס זצ"ל. ואמי דבורה בת ר' משה שומר. בהיותנו שמה (בתורכיה), כי הוגלנו ע"י התורכים בהיותם נתינים אנטי טורקים.

ימים קשים היו אז שעברו על הורי והורי אבי ואחיו יבדלו לחיים, ימי מלחמת העולם. ימים של גלות - יום כאן ומחר שם, הכל לפי הפקודה מגבוה. פעם ברגל ופעמים בכרכרות, בגשם ובשלג סופות וזלעפות, נסיעות ונדידות. הכל בגלל הנתינות.

מקץ חודש ימים, שמו הורי את פניהם לשוב אל ארץ הקודש משאת נפשם, ושוב תלאות דרך. יצאו באנית משא פתוחה, מבלי גג לראשי הנוסעים, בדרך הימים אל חופי הארץ, וירדו בחוף יפו במים עזים בטירות הספנים הערבים, עולים ויורדים על הגלים המתגלגלים, עד הגיעם אל היבשה. אבי והורי אבי ז"ל נשארו כמה ימים ביפו. ואולם הורתי ואחותי אשר היתה אז בת שנתיים בערך, ואני בן החודש, שמנו לדרך פעמינו לעלות ירושלימה. וישכרו עגלה ויצאנו עם אור הבוקר ונגיע ירושלימה בחצות הליל, כשגשמי זעף נתכים מעל לראשנו. ויהי כאשר הגענו ל"מחנה יהודה", אשר היתה אז בערך השכונה המרוכזת ביותר, וירד העגלון וידפוק על דלת דירה יהודית קרובה ויאמר אליהם: "קומו יהודים פתחו את דלת ביתכם ותנו מחסה מהגשם ליהודיה עם שני הקטנים עד אור הבוקר". ויאזתו. ויהי בהכנס הורתי אל הבית, הכירה את נותני המחסה כעל מכירים וידידים מאנשי עדתה והם ממשפחת "הדאיה".

כאור הבוקר, עזבה הורתי בהודיה את בית המארחים, ותסר אל בית אביה אשר בשכונת "נחלת ציון". אך עבר היום, והנה אחותי המבוגרת שתחי' קבלה חוס במעלות גבוהות וברור היה כי זה היה כתוצאה מהרוחות והזלעפות, שספגו בכואם מיפו לירושלים. לאחר ספול רפואי, נרפאה ותשוב לאיתנה. עברו ימים ויבואו גם הסבא שלי ז"ל וב"ב לירושלים. ועברו לגור בשכונת "רחובות-הבוכרים", אשר בצפון ירושלים.

במשך זמן מה למד אבי המנוח בבית הכנסת בשכונת הבוכרים בלמודי ש"ס ופוסקים, ואחר זמן מה נתקבל לישיבה "תורת חיים" אשר בעיר העתיקה וילמד בה במשך שנים מספר עד אשר נבנתה ונוסדה הישיבה "פורת יוסף", אשר אליה נכנס לפי בקשת המנהלים. אני הצעיר, שאז הייתי נער בן 6-7 שנים, הלכתי ללמוד בת"ח "בני ציון" ואלמד שם עד אשר גרנו בעיר העתיקה בדירות הישיבה הנ"ל.

בבואנו לישיבה "פורת יוסף", נתקבלתי ללמוד - אצל הר"ר סבול ז"ל, אשר נפטר זמן מה אחר אשר הוכנסתי כתלמיד אצלו, בגיל צעיר-ימים.

אחר, כפי זכרוני, הוכנסתי ללמוד אצל הר"ר יוסף שלוש, שלמד בכיתות המתחילות בישיבה. ולמדתי אצלו כשנתיים שלוש. אחר עברתי לכיתה יותר גבוהה אצל הר"ר עזרא עדס, ואחר זאת אצל מו"ר אבי ז"ל. (בין תקופה זאת גרנו בשכונת נחלת ציון ואחר בשכונת "בית וגן"). אחר שנתיים בערך עלייתי לכיתה יותר גבוהה, אצל הר"ר משה עדס, ואחר זאת אצל הר"ר יעקב עדס, כפי זכרוני, בתקופה זו שכתי ללמוד אצל מו"ר אבי ז"ל לפי בקשתו הוא.

זמן קצר אחר תקופה זו, שבה אירע המשפט של רצח ארלוזורוב, שבה רבים נמשכו בזרם שפוט הדעות על הנאשמים, נמשכתי אני ורבים אחרי תופעה זאת ויוט יום הלכנו לשמוע את תוצאות המשפט. כתוצאה מכל זאת, נודעתי למכירים ועל ידם הוכנסתי לעובי הקורה ונרשמתי כחבר לתנועת בית"ר. מאז החליתי להיות אקטיבי בדעותי ובפעילותי לטובת התנועה ואף בין כחלי הישיבה, שבה למדתי, החלתי להכניס, אני וחברים אחדים, את ה"תורה" הזאת, תורת המפלגתיות.

יום בהיר אחד - ונשב כדרכנו ללמוד את למודי הכתיבה והחשבון אצל הא"ר יעקב מאיר שכטר - ותתגלגל שיחה על המשפט הידוע, ומתוך כך החלו התלמידים והמורה גם יחד בווכוח מי צודק ולמי זכות הבכורה. כראות המורה, שישנם אוהדים מבין התלמידים לתנועה הרביזיוניסטית, החל בנאום ממש לתקוף את השאיפה ההרסנית הזו ואת מנהיגיה הדוגלים בסיסמאות של עוצם יד ומלחמתיות... כראותנו אנו,

אותם היחידים אוהדי ההנועה הלאומית, את "מצב העניינים" אצל המורה הנ"ל, באומרו את דבריו אלה, החלונו בפעולה ממשית הוקפנית נגד המורה ויוצא כרוז "השאי" התוקף את המורה הנ"ל ואת עמדתו, בהכניסו וזיכוהי מפלגות לתוך הישיבה. כיום בו הודבקו הכרוזים הכתובים כתיבת גד, החל המורה בחקירה "בלשית" של בדיקת כתיבת היד של כל אחד ואחד מן החשודים ואולט כבדה עליו העבודה וילאה למצוא, כי הכרוז נכתב כל שורה בידי אחר.

למרות אי הודאות על פעולותינו אלה, יחסום אלינו, כידועים בהשתייכות לבית"ר, וחצא כמעט הפקודה לגרשנו מהישיבה הנ"ל כ"מפירי הסדר". בשמעי זאת אני, לא חכיתי להודעה רשמית מצד הנהלת הישיבה, אלא גירשתי את עצמי בטרם יגישוני הם. ויום לאחר המקרה הנ"ל לא באתי לישיבה ואלך לעבוד אצל י. סטימצקי בחנות ספרים ברחוב יפו. עבדתי שם יום אחד, אולם כבואי בערב הביתה נתקלתי בהתנגדות נמרצת על עבודתי זאת ופוצע לי לעבוד במקצוע הנגרות, ותיכף לזאת הוכנסתי לעבודה בנגרית "ארז", בתנאי של שלום גרוש א"י ליום, אשר גם זה לא שולם לי בטענה כי "איני שווה".

אחר זאת, יצאתי מנגרית זאת ועברתי לעבוד אצל הנגר זוטא ואחר שעבדתי אצלו חדשים מספר, יצאתי מאצלו, היות ולא הייתה לו עבודה, ואעבוד אצל א. פלומין בשכונת "בית הכרם" ועבדתי אצלו בקירוב של חצי שנה.

ב-1936 הלכנו קבוצת בית"רים לסוכנות בהפגנת דרישת טרטיפיקאטים לחברים בחו"ל. ובעוון זאת נאסרנו 37 איש ואני ביניהם. ימיט מספר ישבנו בבית הסוהר המרכזי ואחר שוחררנו בערבות, עד המשפט שהחקיים אחר זמן מה ונגמר בקנס: 3 לא"י כ"א.

ביום שני - י"א כסלו תרצ"ח, 15 נובמבר - נאסרתי בהיותי בבית לפי ה"תקנות לשעת חרום", עבור השתייכותי לתנועה הרביזיוניסטית. אחר שבוע, ששהיתי אני ועוד כחמישה חברים ב"קישלי", הובלנו ביום הראשון, י"ז כסלו, למאסר לעכו לששה חדשים. במשך שלושה חדשים ישבתי במאסר זה ומכתבים קבלתי מדי

שבוע מהורי. יצויינינו בשורות אלו מכתבי אבי המנוח, אשר השתדל להנעים לי, את הימים בהם אני אסור, באמרי נועם דבריו היקרים במכתביו המלאים רחשי חבה ואהבה אלי.

פעולות רבות עשה אבי המנוח למען שחרורי ואכן ביום ששי ג' אדר א' שוחררתי ממאסרי בעכו, ובו ביום נסעתי לירושלים והגעתי אליה עם כניסת השבת.

מה רגישים היו אותם הרגעים ורגעי הפגישה עם הורי. יצוין בזה צאת אבי המנוח לקראתי, בשמעו את שמע בואי.

ימי החלבטות הם הימים האלה. זה שלוש שנים אשר החל מרחץ הדמים מתחולל ואינו פוסק. איכה נציינה ימים שחורים אלו ומה התואר ינתן להם. ועל הכל השבר הגדול, שבר שאין לו מרפא וארוכה, מהלומה אשר אין שחר לה היא האיומה בדוגמתה במות עלי אבי אליהו בר' יעקב לופס | בגיל 48 לחייו הקצרים. צר לי צר על המות האכזר, למה עזבחני אבי ואיכה אוכל להמשיך בחיים אלה, בודד וגלמוד בלי מורה ומדריך?

אין נראה האור אלא מתוך החושך. עד עתה לא הבינתי את ערכו של אבי המנוח בהיותי נער. ואולם עם התבגרותי הלך לו לנצח ואותי עזב באנית החיים המשתוללת, אשר מתי אמצא מנוח ממנה?

חדשיים התהפך מ"ר אבי ז"ל על ערש דווי, כתוצאה מזריקה מוטעת על ידי אחות בבית החולים "משגב לדך" וממנה קבל כנראה הרעלת דם, ובד' תמוז תרצ"ח השיב נפשו הזכה והצרה אל-על בבית החולים "שערי צדק". בהלויתו השתתפו אלפים מכירים ומוקירים, שהעריצוהו בחייו וכפליים לאחר הסתלקותו.

סוף תמוז תרצ"ח

בהשתדלות מר מרקו כהן הי"ו, האיש דגול הפעילות התועלתית לזולתו, והעסקן החשוב, הוכנסתי לעבודה - עבודת בנין קרי "עבודה שחורה" בבנין "פרץ-חסידוף". במשך חדשים מספר עבדתי שט עד כלות המלאכה.

ל"ד אדר צ"ט. 6.3.39

ימים של חרדה, של נחד מפני מסירת ארץ אבות לערבים, מאסרים בעקב הטלת פצצות. הארץ כמרקחה. והמנהיגים? אינם? נחבאו אל הכלים...

במצבי הכלכלי, יותר נכון בבית אין הטבה. טרם מצאתי לי עבודה נוחה וממושכת אשר ממנה אביא להם חוקי בני הבית. ואולם עוד החיים נמשכים...

ט"ו אדר (פורים) 6.3.39 תרצ"ט.

ושוב אינך מוצא מפלט מפני המציאות. מי יתן לי והיתה עיני מקור דמעה ואבכה על המציאות המרה, שבה אני והבית נמצאים. הנה היום אתה מרגיש כבכל יום הסטורי את החסרון של אותו זמן הזהר, שחלף ועבר - הוא הוא אבי אבי! איכה אסבגלה ובמה אנחם? איך יעבור היום? אולם שוב אתה נתקל בקיר הצור קיר העתיד, הנה הולך חג הפסח ושוב המציאות המרה. אלוקים! הנה לי סבלנות ואסבולה את המציאות המרה ונמהרה של ימים אלה ואני ערירי!

ג' ניסן צ"ט.

אבי אבי!

איכה ירפא השבר? בעוד כל יום נוסף יעמיק הפצע עמוק עמוק אל תוך תוכי. הנה היום מלאו חשעה חדשים מיום בו לוקה אבי עט"ר מארץ החיים. הוי אבי, למה זה נחפזת? ואותנו בתוך ים בלהות עזבת. ועל מה נטשת אותנו, בניך, יחומים וגלמודים, מאין דורש מבקש ושואל בשלומנו. כי טוב שכן קרוב מאח רחוק.

אבי אבי! במה אנחם?

היום סדרנו בבית למוד שבו השתתפו אנשים רבים ודוקא מדלת העם והאנשים ה"פשוטים" - אלה שהפיקו נחת ממר אבי ז"ל. יש לציין כי ממכיריו הרבנים לא השתתף איש. למוד זה התקיים לרגל

מלאת 9 חדשים להסתלקותו של עט"ר ז"ל.

י"ז ניסן צ"ט חוהמ"פ.

..... ליל הסדר הראשון כשאנו ערירים בלי נוכחותו של אבי המנוח עט"ר. "ידאב הלב ותעכר הרוח למראה המציאות השונה באותו "סדר"...

יצויין לזכרון טוב דודי ישעיה שהרגיש חובה קדושה לעצמו לבא אלינו בליל עריכת ה"סדר".....

ה תמוז התרצ"ט.

אתמול מלאה שנה תמימה להסתלקותו של אבי ז"ל. ביום השבת, א' דר"ח תמוז, התקיימה אזכרה בבית הכנסת "עדן" בהשתתפות יוחר מחמש מאות איש. הטפידו את המנוח הרבנים עזרא עטיה, הר' אליהו מערבי, הרב יעקב עדס ודודי הר' שלום לופס. אתמול התקיימה אזכרה בבית. עד הצהריים באו והלכו אנשים ורבנים שנוכחו במשך חצי היום. בצהריים הספיד את המנוח הרה"ג בן-ציון חזן, הר' ד. לניאדו, והדוד ש. לופס. סדרנו טעודה.

למלאת השנה, השתדלתי בהוצאת חוברת שנקראה בשם: "מיקירי ירושלים" והוצאתיה כמצבה רווחנית לנשמתו של א"א ז"ל. הלב מהרהר והנפש אומרת בעמקי הלב: הנה עברה שנה ראשונה והתיים אף הם עוברים וחולפים. האמנם הגיע הזמן שנקרא "יתומים"? האמנם כך הוא דרך העולם להשאיר קטנים וקטני קטנים בחוסר הדרכה ומחסה? לבי לבי! אף הוא ימה בקרבי מאין משקיט, כי גם החיים קשים הם, ורק יד לפה נשים כמחסום. עד עתה שבענו מרורות ועל העתיד עוד נכתוב מציאויות וקורות. רבים הם המקרים בימי חרום אלו, הראויים אף הם לציון, אולם בבואך לכתוב ולהעלותם על גליוני הנייר יחדל העט לכתוב והיד אף היא תעמוד מנגד. אלי אלי! האמנם קץ הקץ? כשיפתחו השמים...

יום ד' תמוז, יום האזכרה לאבא, יושב לו אחי החינוך בן

הארבע ואומר: "אמא אמרה כשיפתחו השמים יבוא אבא שלנו...". מתי?

בישוב אניה ותאניה. אין קברניטים לאניה הנטרפת בין גלי ההרס. המנהיגים חסרי אונים ואף היוזמים להקים "קנהגה" שזה כחדש הכריזו, בוששים לעשות זאת בתוקף. אין, כנראה, אלא להרים למרום עינים ולצפות לגאולה משיחית, כאשר דורות עברו צוינו בהם.

בחדש אייר נסעתי לח"א ועבדתי שם כחדש בפרדס "גן מנשה" שלמה מרקו כהן חלק בו. במחיר של 20 גא"ל ליום. במשך שהותי שם, לגתי ונזונתי אצל דודי בנימין הי"ו. יצויין עתה יחסם הטוב אלי, פשוט כבן. ויהי זאת למזכרת כבוד.

יום יוד תמוז.

היום הוכתר הרה"ג בנ"צ מאיר חי עוזיאל, הרב הראשי למחוז ת"א, כראשון לציון במקומו של הרה"ג ראשל"צ יעקב מאיר, שאחמול מלאו שלושים יום להסתלקותו.

טקס ההכתרה נערך בירושלים העתיקה, בבית הכנסת רבן יוחנן בן זכאי, כפי המסורת הספרדית מימי קדומים.

בנוכחותי שמה, פרץ ביני ובין מר א. פרנקו, מועד העדה הספרדית, סכסוך קל, ברצותו להוציאני החוצה בעזרת שוטרים. אכן אלה פרנסיך ישראל (ספרדי). למחרת בקש, באמצעות מי שהוא, סליחה על מעשהו זה.

ט"ז תמוז.

אמש התקיימה מסיבה של "מקבצאל" (בני תורה ספרדים), באולם "על המשמר", שבה השתתף הרב עוזיאל. זמן לפני המסיבה, הודיעו לי כמה מחברי הועד בבקשה שאאות לקבל את תפקיד המזכיר במסיבה הנ"ל. אני הסכמתי לזאת. ואולם מה מתמיה היה, כשבאתי

בלילה וישבתי ליד השולחן, לפני מאות אנשים, אמרו לי כי חברי הועד מבקשים שאפנה את המקום למזכיר חבר האגודה. האינציזנט כשלעצמו אינו כל כך מצער, כמו הלבנת הפנים שעליה "מחויבים ושומרים" "בני תורה" אלה. התנהגותם המחפירה תחרו כאן לעולם.

י"ז בתמוז צ"ט.

יום י"ז בתמוז - הלא ביום זה יצומו אלפי היהודים בעולם, יום בו פרחו ניצני החורבן.

ריה עשן עולה באפינו הלא זה ריח אבק השריפה העומד להדלק ולהתלקח למדורת אש בעולם האירופי ומי ישור שגם אנו לא נקבל מנה מזאת ח"ו? אל אלקי החבל! האיך דור בלי בלהות, הטרם יוותר מנוח לארץ? או שלם חשלם לנוגשים, כמגיע להם?...

י"ח אלול צ"ט.

"משמרת אלול", אשר בו יפקדו שוכני עפר, הלא הם ההולכים בעת ובלא עת מאת החיים, חל לפני ששה ימים. הורתי, דודי ואחרים בקרו על קבר אבי המנוח ז"ל. ומה מצער שאני נעדרתי, כי עבדתי באותו יום. ואולם איך לי ביותר הרצון והאומץ להשלים עם מצב זה של בקורים על קבר אבי הצעיר בגיל ובתאריך הפטירה שאינו רחוק (יותר משנה). אוי לי אם אומר ואבוי לי אם לא אומר. אבד ממני מדריך, שאת ערכו לא ידעתי להעריך בחיי כראוי.

עבודה! זה הוא צו החיים כיום. יום בלי עבודה ואתה נהפך, או יותר נכון, נוספת לך העצבנות. והנך נע ונד כאותו קיץ בארץ "נוד". והעבודה? מאין תמצא? ואף את תמצא, תושב אתה, אומר אני לעצמי, קלה היא? לא ולא! קשה ורק קשה ואין מפלט ממנה, כשם שאין מפלט מחיים שאינם רצויים ביותר... אשקוט מהמית לבי, רק כשאסחדר בעבודה שבה אבטיח את עתידי ועתיד משפחתי. אחת אבקש: לחם לאכול ובגד ללבוש...

זה כחודש ימים החליתי לעבוד בבנין "עץ חיים" שבמחנה יהודה, אצל הקבלן ברוזובסקי. אין במיוחד מה להתאונן ואף לא לציין לטובה, חוץ כמובן מהיחס הטוב של דוד ברוז' אל הפועלים. ואולם המחיר ירוד ואף עבודה תדירה אין.

מדי גשמי לכתוב את זכרונותי אלה (בעצם רבים הדברים הראויים לציון הנשמטים) מתלבט אני בשאלה המנקרת במוחי: האם לציין גם את השאלות העומדות ברום עולמם של עמנו הנאבק על קיומו ושהנני אבר אחד מהם? או להניח לדברים אלה להסתוריון כמנת חלקו?

יש ואני מחייב את עצמי לכתוב, ויש ואני פוטר, והאחרון ניצח, כי ה"עצלות" ואי-הכשרון לכך, ועל הכל צלילות הדעת שאינה, הם המונחים על כף המאזנים כשוללים צעד זה. והיומן... הזה ישאר, לעת עתה, "פרטי" שלי הוא, של הפרט המתלבט על קיומו בעולמא של קודשא בריך הוא...

ד' חשרי ת"ש

הנה עברו כבר ארבעה ימים מהשנה החדשה, היא שנת ת"ש, שנת המאה: ת"ר - ת"ש, שנה שניה בהעדרו של אבא מרי ז"ל. ביום הסוער עתה, לי ולכל יושבי תבל ומלואה, הלא יתחמץ הלב בקרב ויאמר: האם לא עתה היא שעת ההתאבלות המרה, כזו היא שעת החסרון בה' הידיעה? אספר לך היומן: שבשעה זו, של החלבטות כללית, היה אבא מעביר את קיומו בנקל, מבלי להתעמק ביותר ולהתאמץ, ככל מבקשי קיום עתה.

הנה החלה שנה חדשה ועל ספה כמעט החלה גם המלחמה האירופית השניה - ומי יודע, אם בקרוב לא תתפשט ותהי למנת חלקו של החבל? הסכויים, אם לא נפתחה פינו לשטן, כמו שאמרי אינשי, אינטי ביותר משמחים. לכן, אין לאיש, הבא בין אנשים ואף לתנוקות של בי"ר אלא להרים למרום עיניהם ולשאת על שפתיהם את התפלה לרבוננו של עולם: אבינו שבשמים! חוס נא וחמול על עולל ויונק, חוסה נא על עמך ישראל, הסובל זה אלפים בשנים בגלות דוויה. ואם להתנקם

בעולם הארוך והמיצר לעם בחירך אתה אומר? - יפחתו נא הקרבנות
מקרב עמך ואל נא יספו רשע וצדיק כאחד.

מתוך רגשות אלו, של בהלה ובלהות, עומד אני, אבי היומן
הלזה ותוהה לקראת השנה החדשה בדחילו ורהימו.

בימי ראש השנה דהשתא שמשתי כחוקע אצל בית הכנסת של
הסבא שלי, הוא בית הכנסת "בטיש", כבאשתקד, במחיר של חצי לא"י.

חנה"מ סוכות ת"ש.

החג החל בסימן גפלי למשכב, כי תקפתני סחרחורת ולא
הרפתה ממני רק אחרי יומים, ואחריה עובר עלי נהשול חולשה
ומועקה על הלב! אוי הלב הלב - לבי! מה מאטבר בך - הלא ידוע
רק לי וקמעה מזאת גם לאהרים. ואולם, הזו היא ימנת הלקי בחיים?...
הטרם בא הקץ לסבל הנפשי זה מכבר? אלי אלי! אמור לסבל הרף!
כי כשל כחי ואף תקוותי ביעודי הפרטי התנדפו ח"ו.

זה כמה זמן, שאף חלומות ליל יבעתוני והנס הרגל,
ומתארחים הט אצלי מדי לילה בלילה, פעמים על שטיוף ומה בכך
ופעמים אף "רמזים" יצורפו להם.

חלומות שוא ידברו? או ישנו מן דפליג? - ימים ידברו.

פסקא זאת על חלומות מבודחת אמנם, אולם אין להתעלם מן
המציאות, בין אם היא נעימה ביותר ולהיפך.

ערב שמיני עצרת ת"ש.

הכל התנדף, הכל - כל הזיו, הזהר והגאווה, כפי שקוראים
לזאת בפל הדור, אינו כי חלף ובין לילה היה כאינו. מתכוון
אני אל הנזר שהוסר עם הסתלקותו של אבא ז"ל, שאינו נותן לי
מנוח יומם ולילה בהליכותי ובעבודתי. מה תהא נחמתי עוד אינני
יודע. בכל זאת יש ואני מתאמץ ואומר: אושר חיי יביא את נחמתי

ואם אמת בדבר, בטח לאותו היום אייחל כי כשל כה הסבל...

י' חשוך ח"ש.

היום עברנו לגור מהבית שדלנו בו בנחלת ציון אל ביתנו שבבית-ווגן. ההעברה נעשתה על ידי גיסי יהודה הי"ו ונעזרה בידי ובידי בני דודי.

הרהורים צורבי הלב לא חסרים כמובן: איך עזבנו את השכונה ואיך שבנו אליה. הלכנו מלאים ושבנו ריקים, ואמור נאמר: אל תקראו לנו "נעמי" קראן לנו "מרה", כי מלאים הלכנו וריקים השיבנו ד'.

עה, עח ישבנו על כן שקט, אבקש עבודה, כי היא חיי והקוח העתיד.

אומרים: "שנוי מקום שנוי מזל" ובעל כרחי להאמין ולקוות שגם ה"מזל" ישחנה.

.29.10.39

הבריאות רופפת כנראה, יהיו הסיבות: דאגות הזמן הפרטיות והכלליות (הבית). "חוט השדרה" אף הוא אומר למעמסה, שהנה כבדה ביותר: רדי! ואולם אין השחר עולה וה"אפלה" עודנה השלטת. אמרי אנשי: עח ילך אזמל ויפצע, הלך ופצוע בהדרגה בגוף, אין ההרגשה והכאב רב במאוד. הוא הדין במציאות - האזמל מעמיק מיום ליום ואולם אתה חושב את עצמך על כנך כמיום ימימה.

ד' כסליו ח"ש.

טרם מלאו לנו חדש ימים מאז עברנו לשכונה הזאת ואני טרם מצאתי פתרון לשאלתי: מתי אסודר? יכל להיות שמגזים אני בהתאוננותי נגד המצב הכללי, שהנו כך במקרה. והלא אמרתי לעיל, בזכרונותי מימים עברו, אם רק מתוך תקוה שהבאים טובים הם, די

לנו בנחמה זאת. ואני תפילה!...
בשבוע זה עבדתי יומיים במחלקת המים של עיריית ירושלים
ויותר אין כדברי המנהל...

ט' כסליו ת"ש.

היום החליתי לעבוד בוועד הקהלה בגביה. התנאים טרם מבוררים
לי די צרכם. ואולם, לפי העדות של המכירים, טובים הם הסכויים
לעתיד. ומתוך תקוות אלו מחל אני בעבודה וממשיך בה.

י"ט שבט ת"ש.

מהחדש שעבר, יצא לי מאת ועד הקהלה סך של 3.000 לא"י
בלבד, כמשכורת עבור החודש הראשון.
והלאה? כמובן, הרהורים על "אכזריות" מן השמיים, המקפחים
נשמות עלי אדמות ומשאירים עולל עם יונק לבדד - כמובן שהרהורים
אלו, על כרחי הם באים וד' יסלח לי ע"ז.

א' שבט ת"ש.

השבוע התקיימה אסיפה כללית של עובדי ירושלים הלאומיים.
לאסיפה זו קדמה התכוננות מצד הותיקים ואני בראשם. ומה תמתי,
כבואי לאסיפה, שהנה נעשו קנוניות ע"י אחדים מחברי וכרגע -
נשאתי בודד במערכה. אכן, לא קל היה לעמוד בפרץ נגד רצון
ידועים וגם לנצח. ואם הייתה לי ההזדמנות לפחות להשיח את אשר
עם לבבי, תהיה זאת נחמתי מכל עמלי. אני קורא לזה "עמל", כי
באמת השתדלתי לשנות את פני המועצה בירושלים, שלא מעט אשמה
בחכוכים ובערב רב, שנמצא כיום בהסתדרות והמורכב מאלמנטים
בלתי ידועים.

והנה לא אמרתי נואש, אשלח הזכיר מפורט לוועד הפועל,
אעשה את כל מאמצי לביטול הבחירות, שהתקיימו שלא כחק, ונראה
(אם לא בקרוב) לפחות שנוי מה במצב המדאיב לי את הלב.

15.1.40 ו' שבט ת"ש.

המוחרם מחקר, והבית טרם הושכר. השכלולים בבית, לפי בקשות השוכרים, טעונים בהוצאת כספים וכיום ידוע הלא שכסף אין, ובכך מה לעשות? נחכה, אומר אני, יבואו באם לנו הם השוכרים. והמים כמובן עושים את שלהם...
מר מרקו כהן: ציינתו, נדמה לי, במקום אחר ביומן זה ואצייןנו שוב: אדם בעל מרץ, אומר, והלאה: לב טוב. יהודי טוב, וכמה מעלות טובות.

י"ג שבט ת"ש.

יום הולדת העשרים ואחד.

מה אתן דין וחשבון לעצמי, בעשרים ואחד שנות חיי עלי אדמות, איני יודע. ואולם לקצת מוסר צריך אני. אכן "ויחי יעקב" - מקצת משנים אלו עלו לשיא ההתלבטות ואם יעלה השחר באחד הימים והיתה זאת נחמתי.
בשבוע שעבר, הושכרו שני חדרים מהבית לשכך אחד וחדר קטן לשכנה אחרת. ימי שפל אלה אין לתלות בשכר דירה כמקור מחיה. ואף בימים טובים, הרי הנושים עומדים על פתחנו ומצפים להתפתחותנו...

ט"ז שבט ת"ש.

אתמול שלחתי מכתב לועד עדת הספרדים ובו קריאת תגר נגד יחסם אלינו, זה יותר משנה. אני את חובתי עשיתי. ויודע אם הכושי יהפוך את עורו ויזיז את הקרחת?...

6.2.40 כ"ח שבט ת"ש.

קבלתי את הפצת העתונים: "חדשות" ו"ידיעות אחרונות". בימים הראשונים נראה שנוי לטובה בעבודתי.
בשבוע שעבר נסע חברי עזרא כבסו לאמריקה אל הוריו. השתדלתי בעריכת נשף-פרידה לו. קניתי לו אלבום זכרונות וציינתי דברים בו. חהי דרכו שלום!

בנק שלמה המלך, שפשט את הרגל מזה שבועות מספר, "היה לו הכבוד" לשחף אותי בקניית האובליגציות שלו. בימי צרה ומצוקה דייקתי בתשלומי והנה העמל והמאמץ הלכו לטמיון, ואולי יוצלו? ימים יגידו.

17.3.40.

איך השפיע עלי חק הקרקעות?
הממשלה המנדטורית החלה מגשימה את מדיניות הספר הלבן.
השלב הראשון יהיה כנראה חק הקרקעות ומושלי המחוזות.

אני, כיתר חברי לדעה, איננו נבהלים מהוקים, כי כשם שהצהרה הידועה (הצהרת בלפור) הפכה במרוצת הימים לאפט, כי מדיניות הממשלה הנוכחית דרשה אחרת, כן גם חוק זה, כקודמיו, יתנדף. לכן: השאננים בציון עד עתה, שוא לכם גי תאמרו "להלחם" אכן מצהיק במקצת: גלגל הוא החוזר בעולם... ומספיק שאני מביין...

מצוקתנו, מצוקת הבית, טרם פגה. חג הפסח כתקרב, ההוצאות דרושות, להלכשת הפעוטים ואמא - ומאיין? בעלי החובות בשלהם: הבו! אם לא במפורש, הרי ברמיזה. אכן, "אם איין אני לי מי לי" אמרו חכמי ה"אבות" וצדקו. לכן, הבה נחתור אל ה"הוף" חתור אל העתיד!...

י"ט אדר ב' ת"ש.

היום שלחתי מכתב לרב עוזיאל בעניין המשפחה. ובו קבלתי נגד ועד העדה, בהתעלמותו הזדונית. קבלתי, בו ביום, גם תשובה, אשר הראתה בעליל, שאין עלי אדמות איש אשר אליו הפנה. קרב השחמט ואף הפה על ועד העדה.

מי יתן וה' יתן לי היכולת בכל המובנים ואצא חוצץ נגד מנגנון רקוב זה.

פורים דהשתא, אף הוא לא הוחג על ידינו בהפרש כל שהוא
משאר הימים.

ג' ניסן ה"ש 11.4.40.

ויהי בפלוש החג וההוצאות רבות והקופה ריקה. נמצא אתה
ביום של דאגה, החג מתקרב, דרושים מלבושים וכו' - ואין. שלחתי
מכתב לרב הראשי ב"צ עוזיאל והשיב את פני ריקם, כנזכר לעיל.

עבר יותר מחודש, מיום שפורסם חק הקרקעות ואז קוים כעין
"מרי אזרחי" והנה היום הכל תם...

ערב ר"ח ניסן ה"ש.

עלינו, אני אמי אחותי אחי ואחריים, לבקר את אבא בקברו.
מקור דמעה אין לי, כי לא "נתברכתי" בזאת לעתה קרובות. ואולם
בלב - מכרסם והולך הכאב. ואף בעמדי ליד הקבר, שהנו קטן לצערנו,
מחוסר אמצעים, הרי אין אני מאמין לעצמי שטאן מונה אבי. כמעט
יום יום עוברות מחשבות במוחי על אבא "והיכן הוא"? כי לא יאומן
שהנה באמת נתייתמתי.

אמא המסכנה, הולכת בימים אלו, אף עם כאבים, לתפור לזרים,
כדי להשיג פרוטות מחיה. מתי יבוא הקץ לסבלותיה? ימים יגידו.
מי יתן והיה בידי להנחיל לה אושר בחייה אלו, עם צער
ודאבון על אבדן אבא ועל אמצעי המחיה, שאינם ברשותה ושאותם
מוכרחה היא להביא לבני ביתה.

אהרן, אחי שיח', שואל אותי אתמול: "אבא אמר שילך
לרופא ויבא. מתי יבא"? והשאלה בעינה.

חג הפסח.

את הסדר לא עשיתי בבית, כי הלכתי למלוך המלך דוד להשגיח
על הכשרות, כמובן בשכר, כי אחרת לא הייתי עוזב את האמא בליל
הסדר לבד. אגב, אחותי וגיסי יהודה באו לליל הסדר אלינו.

ושאך החג עבר עלי בלא שום רושם מיוחד.

סיון ת"ש.

יומן יומני, זה כמה זמן שלא כתבתי לך חדש, כי אין חדש. כוחות הרושע, גרמניה ובנות בריחה, תוקפים והולכים, נשמידיים ממשלות ורוצחים באכזריות פליטים ועולל ויונק כאחד. ארצנו גם היא מחכוננת. אומרים על כניסת בת הברית לגרמניה, הלא היא איטליה. מאמצים רבים משקיעה אמריקה, עם רוזבילט בראשה, למנוע את הצטרפות בת ברית זו. ולנו חשוב מאד צעד מסוכן זה. אולם, סומכים אנו על נצחונן המלא של בנות הברית, אנגליה וצרפת. אתם אנו במלחמתם, כי גם לנו מלחמה בנאציזם האנטישמי ובכל בני בריתו, מלחמה לנו עד חרמה!

תמוז ת"ש.

בד' לח.ז. מלאה שנה שניה לפטירתו של אבא. סדרנו אזכרה בבית הכנסת סילוורה. הדפסתי רשימה בעתון, עם תמונתו של אבא, ואולם, בניגוד לשנים עברו, הדמעה נעדרת. ביום זה, אמור נאמר - והדמעה מאין תמצא? דמעה תרתי משמע: על אבא שהלך בלא עת, ועל מצבנו בבית, כצאן בלא רועה פשוטו כמשמעו.

כ"ט תמוז ת"ש.

עוד שבר, זאב ז'בוטינסקי המנהיג, עלה אל-על פתאום, בביקורו במחנה בית"ר בניו-יורק. ימעט הציון לאיין את גודל האבידה. אני כשלעצמי, מבכה מרה, וחרד עומד דום על קברן הרענן. מי יחך ויורשיו לא יסורו מדרכו, שבה חנכת עשרות בשנים. בימים אלה, ימי המלחמה האכזרית אשר בה חלוייה תקות עם ישראל הדווי, שבעתיים גדולה האבידה. לדידי, הרי מכה זו נוספת לצרות ישראל האחרות, במה ננוחם?

כ"ה אב ת"ש.

רוץ! אוץ!... הזיע!... זה הוא צו ההיים, כפי שאני רואה
אותו במציאות וככל שאתה גדל, הרי גם צרותיך והחלבטיותיך
תגדלנה. ולפעמים מתעמק אתה וחושב: "לשם מה אני עמל" ? ...
"האמצא מנוח" ? ... "לעת עתה לא" ! כאילו שומע אני את הקול העונה
לעומתי. ואולי הזורעים בדמעה? ... ימים ידברו.

10 ספטמבר 1940.

לרגל עסקי, שהייתי אחמול בתל-אביב ובמקרה קרה מקרה
ההתקפה האוירית הראשונה על העיר. ואני הזדמנתי באותו אזור
שהפך למסוכן. במקרה, ובדרך נס, לא אונה לי דבר. הודות
להשגחה העליונה.

ערב ר"ח אלול ת"ש.

"בקרנו את אבא". אפשר לאמר, כי ביקור על קבר אבא לא
יאמר, בו בזמן שאיך ברצוננו להשליט עם עובדה מרה כזו. והנה
רואה אני שהדמעה נעלמת כליל והסתגלות למצב במציאות הנה בניגוד
למה שסברתי עד כה.

כסלו תש"א.

אכן "יומגי", מאז השנה החדשה טרם "נפגשנו" ומה בידי
לעשות, שעסקי הטרידוני. ובכן, ראש השנה החפללתי בבית הכנסת
של הסבא ("בטיש") ושמחתי שם כחוקע, אולם לא הצלחתי ביותר, משום
מה? בכפור החפללתי בשכונה בית-וגן, בה נתבקשתי לעזור לחזן.

ערב סוכות, הורדנו את הסוכה "של אבא" מהגג וקבענוה באותו
מקום. ובלילה הראשון נזכר אני ב"עולו אושפיזין" של אבא, לפני
הכנסו לסוכה וכך את הפרקים, שהיה מכריחנו לקרוא אחר הארוחה.
נזכר אני, שהייתי מבכר המיד ללכת לישון והוא רגז על כך ולעומחו
גם אני. והנה, עם העדרו, משתוקק אתה לימים עברו.

בני העדה החלבית רב סבלם, ואין מקים ועוזר. אלה אשר
נמטר לידם השלטון, הרגל נעשה בידם לנעור הצנעם ולהסיר מעל
עצמם את האחריות לבני העדה הנצרכים. כל זה הניעני ליזום
ולהקים את "שלד" "התאחדות בני ארם צובא". הוצאתי לסם כך
כרוז לבני העדה, שנתקבל בשמחה והחלוחי עם כמה עוזרים בהרשמה
הנמשכת... ועל נושא זה להבא.

סוף כסלו חש"א.

"המפיץ", זה הוא משרדי להפצה ופרסום וזה קרוב לשנה שאני
מפיץ ומטפל בעניני "ידיעות אחרונות". ספלתי כ"כ, הקופה קצרה,
בהפצת "המשקיף" ואולם, כאן באה צרות עיני פטרוני התנועה
הרביזיוניסטית בירושלים, ביניהם ג. רביגוביץ וז. מושינסקי,
שחתרו עד אשר הוציאו סוכנות זו מידי, והצליחו.
זה עתה, תמה שנה עבודתי הראשונה בועד הקהלה הירושלמית,
ואולם שום שינוי לא חל עד כה, הן בעבודתי והן בהכנסות.
מר קסוטו נוהג כלפי כלאחר יד וכאן אמיתות המשל: "איך ירגיש
השבע על הרעב?"

ואני, אנה אני בא? מתי אצליח להתבסס בעתידי, בכל
המזבנים? משרדי להפצה ("המפיץ") נמצא בבנין סנטור, חדר 101,
ועם מסירת עתונים להפצה על ידי, תגדל הסוכנות ותתרחב. ובוועד
הקהלה, אם יואילו, סוף סוף, לתת לי אזור עשיר יותר ומשלם
יותר, הרי גם כאן אפשר להתבסס ולבנות עתיד, כיתר הגובים.

אחי אהרן. חביבי הוא ואוהבו אני כעצמי ובשרי ויותר.
היום, 29.12.40, לקחתיו למשרדי וגם אתי הוא ישן בלילות. הלואי
והאלקים יאיר פניו אליר וזכות אבא תנחהו בדרך ההצלחה בחיים, כי
טרם ראה טפול אב. הלך זה עתה לשאול את אמא בן כמה הוא ו"שכח"
לשוב, עד שקראתי לו וספר שהוא בן 5½ שנים. נולד ז' תמוז
תרצ"ה, בבית החולים "הדסה", כשגרנו בביתנו בבית וגן.

"חג האורים", הוא חג החנוכה. עברו כבר 5 ימים והודלקו 5
נרות ואני לא הדלקתי. כשהייתי קטן, הייתי רב עם אחי על

הזלקה מיד אבא ז"ל.

מהרהר אני במנגינה אבא: ה-נרות הללו - אנחנו מד-לי-קי-...
שהיה אומרה בצהלת פנים ובמשיכה, אגב מסירת הנר ליד העומדים.

שבת חש"א.

במסגרת "התאחדות בני ארם צובא", טפלנו במקרים מעציבים
מאד, במיתתם של שנים מצעירי העדה ביום אחד. פעולות אחרות של
גמילות חסד נכוננו בידנו ובסייעתא דשמיא אף סודרו. הדרך מלאה
קוצים ומכשולים ובלא רצון עקשני בלא רחיעה, מן הנמנע לקוות
לנצחון... "לתשומת לבי"!!

שבת חש"א.

ושוב ג"התאחדות בני ארם צובא" סדרנו ביום שבת, י"א
לח.ז., "הגייגת קריאת עשרת הדברות", במעמד הר' ב.צ. מ"ח עוזיאל
שליט"א ובמעמד ב"כ עדות שונות, הועה"ל ועוד קהל של אלפים איש
ואשה.

אני פתחתי לראשונה בדברי ברכה והטברה (זו לי הפעם
הראשונה מדבר לפני קהל) ואחר דברו הה"א. אלמליח, אלעזר יעקב,
הר' קציץ ש., ר.ח. הכהן, ר' א. פרדס, הרה"ג ב.צ.מ.ח. עוזיאל
והר' עזרא הדאיה. יזכרו דודי ישעיה שומר, יצחק עבאדי, צמח
יוסף ועוד, שהנעימו לקהל בזמרותיהם.

ולאחרונה "יצויינו" החותרים, שזממו להכשיל את החגיגה
באמרם להוריד את ההתאחדות מהבמה העדתית והצבורית. ואנו,
סייעתא דשמיא מנת חלקנו ונשאר איחנים.

אחר החגיגה שכבתי כשבוע על ערשי לאחר הצטננות קלה.

ואתה אבי! אזכרך יום יום, על כל צעד ושעל, כי לעזר
היית לי היום במעמדי ומן הנמנע הייתה אי-הצלחה. ועם כל זאת,
הרי מרגיש אני שרוחו מרחפת עלי ושומרחני בדרכי. רב תודות
אבא!

אנא אבי שבשמים! הצלה נא דרכי הפרטית והצבורית ואעשה
מה שיאונה לידי, להטיב לזולת-לא כן עתה שאין היד משגת...
יוקר שערים. בכספים מתקיים הפסוק: "החעיף עיניך בו
ואיננו". וכך הוא יוקר השערים, גורם להוצאות, שאינם מהוארות,
והכנסה בצדם אין. ואולם "צרת רבים חצי נחמה" והחצי השני כל
פרט מחכה לו.

...וגשמים אין. זה כמה שבועות, שאין גשמים יורדים
לארץ. ולא זו בלבד, אלא כמש חזקה בצד והארץ החלה לחרוב.
אמרתי בהזדמנות שעם הפוך הגלגל בעולם, הרי בכל השטחים יחא.

ט' ניסן תש"א.

כבי (אב אמי), ר' כסה ישעיה שומר ז"ל, שבק חייה, אחר
מחלה ממושכת של 8 חדשים ביסורים קשים. השתתפת בהלוויתו, עד
מקום קבורתו ליד אבא ז"ל.

חג הפסח תש"א.

אמא באה ערב פסח הביתה לסדר, ונשארו לבד באותו לילה.
אחי אהרן קרא את ההגדה עד סופה, ובכלל איני יכול לתאר את
אהבתי אליו.

חג הפורים תש"א (נשמט מסיבות שונות).

נסעתי חל-אביבה עם אסתר אהובתי ונשאר שם יומיים. את אסתר
זו הכרתי לפני שלש שנים, עת גרנו בשכונת "נהלת ציון" בשכנות.
ומאז טיילנו יחד. יש והיינו אף "ברוגז" כמה חושים. ואולם,
זה שנה תמימה שהעניין הולך בסדר. ואם הגורל "רוצה" גם הוא הרי
אין אנו "מתנגדים" להנשא זה לזו, וזו לזה...

חול המועד פסח תש"א.

כמעט רוב החג עבר בלא כל רגש כל שהוא, כי העיניים נשואות

אל הנעשה בבלקנים, מקום שם החלקחה אש המלחמה בין הנאצים לבין יוגוסלביה, יון ובריטניה, שבאה לעזרתם. וכמובן, שגורל חזית זו זכריע, במידה ידועה, את גורלנו. ואולם, מיום ליום מהגברת ההרגשה והבטחון במלכות שמים, שתשלם לעולם כמגיע לו ולשונאי עמו כמחשבתם.

אייר סיון תמוז אב אלול תש"א

עברו הימים כעבור מים זדוניים. יש ומהם טובים ויש ורעים. העיקר חובות שלם ושוב שלם. החלוחי לשלם את החוב לממשלה וכמעט סיימתיו. במשמרת אלול, בקרנו את אבא וראיתיו עלוב בקברו הקטן. ואומר: איכה גדול הקומה וארוך המחשבה ישכב במצע קצר? ואשימה עיני עלי, לעשות מאמצים לחדש את בנין המצבה, כיאות.

"התקפות לאורך כל החזית!" עד כמה שהשתדלתי לשמור על האנטימיות ביני ובין אהובת לבי אסתר, הרי זו פרצה גדרותיה ויחלו כל קרוביה וקרובי בהצעות שונות על "החקשרות רשמית", ואולם כנראה שכחו את האמרה: אל תעירו ואל תעוררו! וכלפי עצמי, הרי יקשה עלי להפרד מאסתר שלי כל עת שאפגשנה.

מחצית אלול תש"א.

התלבטות החיים. כמה קשים החיים אומרים אינשי והשומע תלונה זו כלפי מעלה הושב: שגרה היא בפומי עלמא וכי זו בבחינת פרזה ואני אומר, לא ולא! החיים אמנם קשים הם, אלא מאי, יש ואשר מסתגלים במהרה ומשלימים עם כל גורל ומקרה, ויש ונלחמים בכל ושאינם יכולים להסלים עם מה שאינו טוב לרוחם. ואני, איני יודע מה לקרוא לעצמי, באשר "צרותי" מיוחדות במינון הן וממוזגות ושונות אחת מחברתה. אין לך יום שאין דאגה בצדו, מה רבים חובותיו של אבא ז"ל, שאני משתדל לפורען. עד כה, כמעט סיימתי ב"ה את החוב למס הרכוש הממשלתי וכך לכמה מכלת, לדוד אברהם ועוד. לפעמים אני משתוקק לאבא, באשר בימי חייו נבצר ממני להשביעו נחת ממני. לא יכלתי לעזור לו במאום וכך לא "פרעתי"

בשום תשלום את חובי כלפיו, ואם כיום אני "פורע", הררי אין בזה שום דמיון לאותה נחת טפוגת חיים ורווית צחוק על שפתיו עם שניו המזוהבות. אך אבא, אבא, למה נטשחנני ותעזבני לנפשי בגלי המים הזדונים, מיטלטל מכאן לכאן ובעבודתי, ללא מדריך ומורה? הנה מתקרבים הימים הנוראים, ושוב אתה נזכר באבא מכין סכיני השחיטה, הטופרות ושאר חשמישי הקדושה. הנה אבא הממהר לכאן ולכאן, להכין כבר את האתרוגים והלולבים לציבור ולו, הנה אבא אוזר מתניו, מפשיל שרווליו להכין הסוכה כדת וכדין. אכן, אכזריים הם החיים ואין לך אדם שידע מה צפוי לו בחייו. "אם בארזים נפלה שלהבת, מה יאמרו אזובי קיר" "...? ואכן, הנחה זו נכונה כלפי המציאות, אבא, הארז בארזי הלבנון, בכל המובנים - הן בגוף והן ברוח - נפל לפני שלהבת המות, מה יאמרו שאר אנשי מות?

אנא אבא, עמוד בתפילה להצלחתי בחיים ולהצלחת אחי ואחיותי, יהיו שורות אלו מעין "פגישה" אתך, אבא יקר, אצורי פרידה של שלש שנים...

חג הסוכות ושמיני עצרת שמחת תורה תש"ב.

אחותי וגיסתי יהודה חגגו את יומי הראשון של החג אצלנו. בשמחת תורה כובדתי כ"חתן" מעוֹנָה בבית הכנסת שבבית וגן. בראש השנה תקעתי כמנהגי בבית הכנסת של הסבא שומר בנחלת ציון. ואולם השנה בהעדרו ז"ל. ההתאחדות, שנוצרה על ידי, עודה קיימת ואמי"ה הרי תשגשג ותתקדם, בניגוד להפרעות. כתשובה לכרוז, שהוצא על ידינו לחג הסוכות ובו ברכה לעדה, רבניה ונכבדיה, יצא כרוז נגדי מלא לעז ומרמות ותוך נגדנו ובו אזהרה לכל בני העדה, שלא "להצטרף" אלינו. ה' יודע מחשבות אדם ולכן ישלם לאיש כגמולו ולמחרת הריב כמעשיהם.

אסתר שלי. כך אקרא לאהובתי, מזה חמש שנים. אנא האל! חנה בלבנו, הדריכנו בבניית עתידנו כדי שנהיה כאחדים, המסודרים והחיים בשלוח עלי אדמות. אנא אבא יקר! הנחני בדרך בנין עתיד עם אסתר שלי!

ז' חשוון תש"ב.

"אומרים", שהערב תערך הפגישה הרשמית הראשונה בין האמא שלי לבין הוריה של אסתר, בבית גיסה דוד. מעתה, כנראה, מתחילה תקופה חדשה - התקופה המעשית...

באותו ערב, שקראתי לו פגישה רשמית בין שתי המשפחות, התקיימו גם ארושי עם אסתר שלי, בלא כל הודעה מוקדמת ובלא הכנה מצד ה"זוג", אלא ע"י פעולת הפתעה ע"י האמהות ודוד, גיסי בעתיד. פני עוו מרוגז, כי לא התכוננתי לכך ותכניתי אחרת היתה. בכל אופן, עם עבור הערב, הוספתי ל"קיים" יחסים תקינים עם אסתר שלי, ערכנו לכבוד משפחתה מטיבה מצומצמת והערב הזה היה שמח.

כ' - כ"ח מרחשוון תש"ב.

נערכו ע"י האמא, אחותי ואני כמה קניות ראשונות להנחה יסוד הבית. כך הוזמנו רהיטי עץ בטכום הגון. הבה אבי שבשמים, תנה ועזרה בידי להמשיך בהקמת בית בישראל!

בכסלו שבט, עסוק הייתי בהכנות לחתונה ואמנם קשות היו ההכנות, אשר בע"ה, סוף סוף הסתדרו העניינים, פחות או יותר, גם הלואות מעטות היו, וכך עד שנכנס אדר, ויום ז' אדר היה ליום נשואי עם אסתר שלי, אשר ארשתיה לי לאשה, לאחר חברות של למעלה מארבע שנים. ליום זה נעשו הכנות, נשלחו 300 הזמנות וכן הדפסתי מודעות בעתונים ואל חגיגת החתונה, שנערכה ביום ג', ז' אדר תש"ב 24.2.42 בשעה 3 אחר הצהריים, באו המוניט קרובים ומכירים, ידידים וחברים, כולם בצוותא חדא, בביתנו אשר בבית וגן. הבית צר היה מהכיל את כל האורחים. באותו יום, נסענו אני ו"אשתי" לתל-אביב, אשר בה בילינו כחמשה ימים. בימי שהותנו שם, טיילנו למושב רחובות ונתניה, ערכנו צלומים וכך. היה די נעים בחמשת "ימי הדבש" שלנו ונשוב ירושלימה ביום א' 1.3.42 עליזים ושמחים מן הטיול, אל ביתנו (חדר אחד), להתחיל בחיים משותפים. וכך יאמר כיום: "וילך איש מבית לופס ויקח באהבה את בת לוי", היא

אסתר היקרה, אשר תפלה אחת בפני שנינו להורות זוג מאושר ברצון
ובעזרת ה'. בזמן החתונה ולאחריה, לא נעדרו הדמעות והצער בזכרי,
ברגעים הכי מאושרים, את עט"ר אבי היקר, אשר אם היה עמדי היום,
היו משנה שמחה ואושר מנת חלקי.

החיים הוטבו קצת, עם המצאי בחברת אסתר שלי. יום יום נוסעים
שנינו לעבודה, חוזרים בצהרים לארוחה וחוזרים שוב בערב ללון
בהדרגה. את דף יובל ה"המישים" ליומן זה הריני פותח ויהר"צ,
שאזכה לסיים פנקס זה ואחרים כמוהו ולהניח יסוד ליומן ילדי.

ושוב אבא! איני יכול לשכוח, אף לרגע, את האבא שסבל
מחסרון כיס ואשר אם היה חי עכשיו, היה שמח לראות אותי מרויח
כדי מחייתי וגם כדי המיכה בו, כך שהמוסר שבי אינו נותן לי
מנוח, על שלא ניתנה לי ההזדמנות לפרוע את חובי, חוב גדול לאבי.

הכנסותי, אני ואסתר יחד, אינן גרועות וב"ה מגיעות, זה
זמן של 5 חדשי נשואינו, ל-30 - 40 לא"י לחדש יחד. ואולם, גם
החובות דורשות פרעונן וכך לא נשאר בקופה מעט מזעיר.

תמוז תש"ב.

שוב ד' תמוז, יום פטירת אבא זכרנוהו בלימוד ועליה לחורה
והלאה... צער ודאבון לב.

המלחמה עוברת את השלב הקשה שבה. הנה האויב אומר לפרוץ
לו דרך לאלכסנדריה שבמצרים. כל הישוב נמצא במצב של צפיה תפלה
ותשובה ובטחון למפלת האויב.

ה' מנ"א תש"ב.

אתמול הרגשתי רע והנני היום שוכב במטה. יצויין בזה
חודת אשתי אסתר, במקרה שכבי על ערשי ולהערכה חמה ראויה. אקוה,
שאוכל להנעים לה את חייה, כתמורה לכך וכמלוי שאיפותי בחיים
הפרטיים. כפי שיש לשער, הרי אשתי נמצאת בריון!...

קבלתי הודעה, שנבחרתי לחבר המועצה של העובדים הלאומיים

בירושלים וכחבר בוועדת הארגון.

בכ"ב תמוז, ערכנו באדיסון הצגה לטובת "התאחדות בני ארם צדבא" ולמרות החרמות של המתנגדים, הרי היתה מוצלחת ובכלל רואה אני טייעתא דשמיא בהליכות התאחדות זו, שהנני מקוה לנצחונה. בימים אלה, קבלתי כרטיס עתונאי רשמי מאת הממשלה כב"כ "ידיעות-אחרונות".

ראש השנה תש"ג.

השנה לא תקעתי בשום מקום תמורת השלום. ואולם, ביום ב' דר"ה, קראו לי לבית הכנסת "בטיט" ותקעתי שם 30 קולות בלבד. חג הסוכות עבר, בלא שום דבר מיוחד. ואסתר שלי הרתה ממני ומה הביא-ימים ידברו. ה' ישמרה וישמרנו כל הימים. עט גידול חדש הריונה, עזבה בהסכמתי את עבודתה וחשב בבית, לאחזיק לי יום יום את ארוחותי. יצויין שקשיי ההריון בתחלתם הטביעו עלי את חותמם המעצב, עת ראיתיה מתקשה בבקרים.

חודש רודף הודש, ההריון אף הוא הגיע לקצו (מה שגרם לי נחת לראות את רעיתי במצב זה, ומה שאין כן לאחרים). טיזרנו ענין לידתה ב"הדסה" שעל הר-הצופים. ואמנם, הגיע היום, ובאור ליום ט"ז אדר ב' תש"ג אחזזה חבלי לידה בחצות הליל, כך שהוצרכנו לטלפן למכונית קטנה והובלנוה אני, אמי ואחותי יהודית ל"הדסה" ובמשך כל יום ג' ט"ז לאדר ב' נמצאה עם כאבים ראני, עם רגשי הרהר במשך כל אותו יום ג' ובבוקר יום ד', נודע לי על לידתה הראשונה של רעיתי במזל טוב בת, אור ליום ד' בשעה 11, לפני חבות הליל. ידיעה זו הוציאתני מגדר החרדה וכאילו הוסרה מעל לבי מועקה שנמצאה עלי במשך 24 השעות.

דבורה שלנו, כך יהיה שמה, ע"ש אמי שתחיה. באותו יום, י"ז אדר, בקרנו, אני ואם אסתר, אצלה ושמחתי מאד להפגש אתה. משך כל אותו שבוע, בו שהתה יונתי בבית החולים, נראה בעיני כשנה שלמה וחכיחתי, בכליון עינים, ליום בו תבוא שוב הביתה.

ואמנם, בא יום זה זביוס כ"ג אדר ב', קבלתי את אשתי וילדתי
הבכירה מביה"ח, אני אמי, אחותה לאה ו... אהרן, אחי הקטן. בטעה
טובה.

שבת כ"ז באדר ב' עבר בסימן השמחה - להולדת בכורחנו ולשלום
אסתר שלי. חמי ובני ביתו שהו במשך כל השבת אצלנו. בבית הכנסת
עליתי לתורה, הזכרתי את אבא ז"ל ותרמתי סך טו"ב גרוש ל"מקדש",
כאות ל"סימן טוב" להולדת בתנו. בשעה 3 באותו יום השבת בקרו
מכירים וקרובים לטקס קריאת השם. שרו לה "יפת-עין" "אחותנו
את היי לאלפי רבבה" ושירי בדיחות. ואחר "קריאת השם" "שובי
שובי השולמית". זעת עבור כל רגע מרגעים אלה, שרתה עלי רוח
והרגשה יוצאים מהכלל. במוצאי אותו שבת, בקרו עוד קרובים
ומכירים והיה שמח!

יחסם של "ידיעות-אחרונות" היה למטה מכל ביקורת. מודעתי,
שהיתה צריכה להכנס ובה הודעתי על הולדת בתי, לזכבה למעלה מ-10
ימים ולא נכנסה ולפעמים נדמה שבזדון יעשה דברי זה. ואולם יחסו
הפרטי של ה' יהודה מוזס במקרה זה היה טוב. נתן לי במתנה שתי
לירות ושאל יום יום לשלום הקטנה והאם. כ"כ, נתקבלו ממכירים
וקרובים תשורות לקטנה, שתחיה לנו לתמיד בלי כל פגע ונגע אמן.

סיון חש"ג.

בתנו דבורה מתפתח ב"ה באופן מצויץ, הגורם לנו ההורים
נהת רוח ושמחה, כל רגע וכל שעה, כן היא מתפתחת במשקלה משבוע
לשבוע. בטוף החודש, שכבתי עקב מחלה קצרה שנגרמה ע"י הצטננות.
אה מקומי בעבודה מלאה אשתי היקרה ויותר ממה שנגרם לי עצבון
על המחלה, נתעצבתי על הסבל הנגרם לזולתי ובפרט לאסתר שלי,
שהוצרכה ללכת יום יום למשרד לטפל בחלוקת העתונים ל"אמפטון"
שלי...

ד' חמוז חש"ג.

יום השנה החמישי למות אבא זצ"ל ערכנו אזכרה בבית, בנוכחות
שני "מנינים" דודים, ורב אחד, שסיפר בשבחו של אבא ז"ל אחר

"לימוד". ימים מספר, לפני יום זה ואחריו, שוב חוקפים
הרהורים על אבדן אבא, יותר משאר ימות השנה שאינם חסרים כמעט
יום יום הרהורים כאלה: למה קרה הדבר ומה היה אילו לא קרה?
ואמנם, אבידה שאינה חוזרת.

אדר תש"ד.

מאז תמוז דאשתקד לא נתפניתי כלל ליומני זה. עבר חג
הסוכות, אחריו חג האורים, ט"ו בשבט והחיים גם הם עוברים כמו
שהם, ודבורה שלנו גם היא מתפתחת יפה ב"ה.

יום ו' ט"ו אדר תש"ד. 10.3.44.

יום שושן פורים דהשתא בא עם אסון משפחתי גדול! הוחנני
(אב אשתי), מר שמואל לוי ז"ל, שבק חיים, אחר מחלה קצרה בגיל
של 52 שנה. כך ניתך שוב אסון עלי, לאחר מות אבי המנוח, מה
שלא פיללנו. אכן, החיים קשים הם והמוות שבעתים למשפחות
המשוכללות. גדול הוא הכאב והצער באבדן אבידות שאינן חוזרות,
שוב אותה מציאות: אלמנה, יתומים, חוסר כל ומות ללא עת... האם
יש זכות קיום לעולם הזה?

הלויית הוחנני נתקיימה במוצ"ש ט"ז אדר בנוכחות קהל רב
ובלוויית בכיות וזעזעות. בשבוע האבל התפללתי יום יום בבית
חמי ברגשי זעם וזעזוע.

שמחה שהושבתה. יומיים אחר מות חמי, צריכים היינו לחוג
את יום הולדתה הראשון של בתנו דבורה שתחיה ואולם, מסבות מובנות,
הושבתה השמחה וההגיגה שתוכננה בוטלה. נקווה, שנחוג אותה
במסיבות משמחות יותר להיינו ולחיי המשפחה.

אסתר שלי השתוהה אלי באסונות. עלי מת אבי ועליה מת
זה עתה אביה. נקווה ונבקש שלא נוסיף דאבה עוד.

מזה זמן עובר עלי גל של עצבנות וסבובי ראש קשים שטרם
ידעתי פשר להן, ומצבים כאלה שנוא אשנא - רק לא מחלות והרגשות
כאלה אבקש מאת האל.

זה לא כבר גמרנו מחוב אחד של האבא ז"ל פרענו אני האמא
ואחי משה שיחיה סך של 40 לא"י לדודה שרה סוטר ואפשרנו לה
להכנס לבית זקנים (האשכנזי). אני השתתפתי בסך של 10 לא"י.
ה' יזכנו לפרוע כל חובותיו של האבא. אולם הנזכה לראותו טוב?...

ד' תמוז תש"ד.

ערכנו אזכרה לאבא ז"ל בבית. הספידו הרה"ג יעקב עדס
והר' יהודה צדקה. שוב מהכווצים בני הבית איש בפנינתו מתוך
דומיה אבל המרחפת אף בשאר ימות השנה. תרמתי סך 2 לירות
כסכום יסודי לבנין תיבה לבית הכנסת בבית-ווגן.

דבורה שלנו מתפוחת ב"ה בסדר... עד אכילה ושינה שבשני
אלה גורמת לנו צרות במלוא מובן המלה. האם כשתגדל תעריך את כל
זה? השאלה הזו אשאל אני וכל מתבגר שואל האם מעריכים אנו את
ההורים?

יהדות אירופה נוסף לאסונות המשפחתיים-פרטיים נוסף האסון, אסון
אבדן שליש האומה היהודית ועוד אנו השארית מהלכים וחיים. אי
הסופר, אי החוזה ואי המספיד אשר ידע אל נכון להביע את רחשי לבי
בכל רגע ובכל יום. פשוט אין האסון הזה נותן לי מנוח. רואה אני
ילדים ברחוב ותיכף מרחפת נגד עיני התמונה כיצד הושמדו ילדים
רכים כאלה. והזקנים, הנשים, הבחורים, הבחורות, הנפשות הטהורות
והעולם לא חל ולא מרגיש. ומה נתבע מאחרים בזמן שאנו היטוב
והיהדות הגענו לשיא האדישות. אסון יהדות אירופה שהוא אסוננו,
לראשונה עלה לשוב במסך 5 שנות המלחמה, אם איני טועה, אולי
בשני ימים שלמים של שביתה והתיחדות ושני כינוסי אבל של רבנים
ושלושה כנוסים ישוביים עם... הקלטה רדיו והזמנת נציגים...

עיניך רואות תמונות ואותיות שהור על גבי לבן ואתה עובר
לסדר היום ולעתים אף אתה רוטן על שאלה מפריעים את מנוחת
עצבין. אכן, יקצר המצע מהשתרע ומי אני ואציין אסון זה של
מליוני נפשות, האסון שטרם היה כמוהו בדברי ימי עמנו?! ואמנם
העצבים נזדעזעו. מפעם לפעם עוברים עלי כאבי וסיבובי ראש קשים

ואני מוכרח לטבול כי הורגלתי, אף אם זה נגד רצוני וסבלנותי.

.8.5.45

המלחמה העולמית השנייה, שהתחילה ב-1939, נגמרה. גרמניה
נכנעה ללא תנאי ואולם לנו מה יהיה מזה? שבויים שוחררו ואסירינו
כלים והולכים במחנות ההסגר ושערי הארץ נעולים ואילו הישוב
העברי יצא מכליו, שמחה וששון אשר טרם נראו בישוב.....